

Franz Joseph van der Grinten

over

Pieter Delicaat

Teken - Figuur - Ruimte

Over Pieter Delicaat

Teken, figuur en ruimte zijn drie verschillende manieren waarop een verschijningsvorm waargenomen kan worden; deze is, zoals alles wat zichtbaar wordt, werkelijkheid maar vraagt tegelijkertijd om interpretatie. Het is de specifieke betekenis, die de dingen fysionomie geeft en omgekeerd; beider belang vloeit voort uit de relatie die ontstaat tussen de kijker en hetgeen bekeken wordt. Zoals het individu door groeiend bewustzijn een unieke wereld concipieert, zo is dat, wat hij ziet, slechts te begrijpen voorzover hij zich erin herkent. Als in vraag en antwoord wordt het hem vertrouwd en aldus duidbaar uit een innerlijk samengaan. Op die manier kan een voorwerp slechts ding zijn maar ook drager van boodschap en middelpunt van een sfeer, zonder dat daarmee reeds de irriterende situatie van een zoekplaatje zou ontstaan. De beeldende kunst is zoals alle kunstvormen fictieel, maar met behulp van haar eenvoudige tovermiddelen schept zij een eigen werkelijkheid vooral daar, waar zij niet door eenvoudigweg het bestaande na te bootsen, de aandrang, te vragen, verstikt, want wat het leven beweegt zoals de onrust het uurwerk, zijn de nog onopgeloste raadselen, de verlokkingen van iets nieuws, dat slechts dan waargenomen kan worden indien men minder vertrouwde wegen inslaat. De werkelijkheid ligt in het zich voortdurend herscheppen; wat dit niet zou doen, zou spoedig uit het bewustzijn verdwijnen. Lijn, contour en vlak nú zijn de eenvoudige tovermiddelen waarmee een beeld geschapen wordt: de streep, de eenvoudig en open getrokken streep, zou in zijn isolatie reeds het draaipunt van het Universum zijn, dat ontstaat op hetzelfde moment dat hij het door zijn verschijnen definieert; keert de streep in zichzelf terug, dan wordt een lichaam omsloten, en dit doet het vlak dat er omheen ligt ruimtelijke proporties aannemen. Kleur, licht en schaduw én tastbare plasticiteit zijn eenvoudigweg 'ingrijpender' modificaties van dit basisgegeven van het zichtbaar maken. De lijn is een gebaar, de contour betuigt lichamelijke, en het vlak waarin zij tot leven komen biedt atmosfeer. Evocaties van het contemplerende bewustzijn; puur materieel gezien zou er bijna niets zijn, maar ook in de natuurkundige wereld schenkt immers het controleerbare geen begrip voor de wonderen. Iedere kunstenaar een schepper, dat is niet nieuw, doch al zijn werken zijn nieuwe scheppingen, waarvan de vitaliteit bepaald wordt door noviteit. De kracht van Pieter Delicaat ligt in zijn onbevangenheid. Hij wordt niet 'beperkt' door een vooropgezette systematiek, niet eens de globale van een scheiding tussen objektgebondenheid en abstraktie, die eigenlijk toch al zinloos is, want alle verbeelding, zelfs de afbeeldende, abstraheert van de realiteit en alles, wat in verschijning treedt, wordt zelf objekt.

Overigens leidt het spiegelbeeld reeds een eigen leven, dat het van zijn spiegelende bron verwijderd. En hoezeer wij figuratief denken, door eigen lichaam lichamelijk, verraadt onze taal vooral daar, waar zij het abstrakt-begripsmatige probeert te forrruleren; ze spreekt erover in concrete vormen: wat begrijpelijk en tastbaar en waarneembaar is, daarvoor komen de oer-impulsen uit de hand. Ons nog onbekende Strukturen, die wij zien, worden zó ook tot gestalten, tot dragers van karakters, vaak ronduit orakelgewijs wensbepaald en, ofschoon geheel individueel, op grond van keuze dus en meerduldig, desalniettemin voor degeen, die al kijkend zijn analogieën produceert, onmiskenbaar. Alle schilderijen van Pieter Delicaat getuigen daarvan. Ze zijn als scheuten, die zijn wortelgrond doet opkomen aan elkaar gelijk, maar in isolatie zijn hun bewegingen verschillend. Men krijgt de indruk, dat ieder schilderij voor de schilder-tekenaar zélf een volkomen nieuwe belevenis is. Niets wordt zolang gedaan, dat het een moeizame indruk zou maken. Het is als neuriede de schepper van dat alles een melodie, die hem door het gemoed gaat, een tweede of derde en nog een keer, iedere keer als voor het eerst en derhalve niet eender, en de verschillende formuleringen verwijzen als natuurlijk zowel naar zichzelf als naar elkaar.

Teken, figuur en ruimte of lijn, contour en vlak vlechten zich zoals bij een reidans speels in elkaar -kunstzinnig spel is de meer onbezorgde verschijningsvorm van ernst- geen van hen is ál te gezocht, het lijkt alsof ze eenvoudigweg veschijnen, waarbij nadenkend afwachten de pauzes van het daadwerkelijk doen produktief maakt. Hier en nu iets doen, hier en nu juist dit scheppen, gewoon door het te doen: er schuilt jeugdigheid in deze aanpak, dat behoeft geen betoog. Vooral de tekeningen, geheel naar hun aard, tonen dit: zij lijken als uit het niets ontstaan, maar daar, waar zij het voorwerp dicht op de huid zitten, betuigen zij de beheersing geloofwaardig genoeg, om de vrijere formuleringen van serieuze aandacht te verzekeren; een koffiekkan bijvoorbeeld is aldus niet slechts de omlijning van een markante vorm, maar, ook zonder op de binnentekening te letten, een lichaam van karakters. Reeds in de verdubbeling scheidt de lijn relief en de afwisseling van licht en donker, ofschoon slechts vlakmatig, suggereert kantigheid en massa. In het vlak maken afwisselend de naarvorengehaalde vorm en de verzadigde achtergrond zich tot eigenlijke drager van de idee. Dat kundigheid bij dat alles een voorwaarde is, wordt welhaast vanzelfsprekend aangenomen; de kenner ziet het aan de scherpte van slechts enkele strepen, die, als ze in oversnijding een rand van een vlak onderbreken, ruimte scheppen zonder iedere verdere illusie. Daarbij schuwt Pieter Delicaat het vertellen niet, en ook dat hangt met de ambivalentie van teken, figuur en ruimte samen.

In zijn schilderwerk is de kleur tegelijkertijd autonoom en mededelend. Het strak omlinjde, in de omtrek bewogen vlak van homogene kleur voor een net zo gelijkmatig gekleurde achtergrond vertoont, hoewel zoveel vrijer, een even beperkte dominantie als verkeersborden, en wanneer dit zo actieve vlak zelf tegendraads omspeeld wordt door een ander vlak, op eigenzinnige wijze anders van omtrek, dan ontstaat, de 'ontbinding' ontstegen, een dynamisch lichaam uit vlakken: het teken, het lichaam, iets, dat een rol speelt in zijn ruimte en, ofschoon onzichtbaar en onhoorbaar, in zijn pregnantie bijna zoiets als een tekst spreekt. Tekens uit vlakken dus, figuren die signalen geven: de omtrek is de omtrek van een lichaam, zijn extensie is houding en straalt iets gewichtigs uit. De subtiele verbeeldingen van een knikkerspel, ruimtelijk zich verdiepend en in het in elkaar vloeien van de lagen atmosfeer overbrengend, lijken bijna een verkorte choreografische weergave van elkaar oversnijdende bewegings-curven. Park- en gebouwsituaties vervolgens, recht van boven gezien in het harde spel van licht en schaduw en modelmatig vereenvoudigd, geven dat, wat gebouwd is en wat in planmatige aanplant groeit, weer een tekenachtig karakter, zoals het zich dan ook uit het werkelijke landschap degeen, die vliegt, meedeelt, als hij naar beneden kijkt en, wat, zoals hij weet, gedifferentieerd genoeg is, als een formule gepresenteerd krijgt. Formule-achtig echter zijn eigenlijk ook de bestanddelen van die schilderijen, waarin Pieter Delicaat het meest uitdrukkelijk vertellend te werk gaat: eigenlijk zijn zij een toneel waarop de figuren hun rol spelen; misleidende rollen, want wat zo geheel objektmatig uitgebeeld wordt, is zelf figuur reeds door zijn herkomst, een surrogaat, een poseur, een pop, bekeken met een blik, die net als de onbedorven blik van een kind, haar werkelijke uitbundigheid waarneemt en haar kracht, zich te doen gelden in ons verhaal, waarin wij ze als onze gasten en plaatsvervangers binnengehaald hebben. Een theatrum mundi, heel klein, heel privé, heel ingehouden, maar omdat het wel stil als zijn bijna schuwe schepper, maar, naar het schijnt, niet angstig is, stijgt het zo nu en dan, markant, algemeen en krachtig, ver boven zijn werkplek uit en wekt met zijn uitbundigheid deze ruimte tot leven. Dat geldt echter ook voor de andere schilderijen van Pieter Delicaat; net zozeer als voornoemde schilderijen zijn zij teken, figuur en scène ineen en toch vòòr alles lijn, contour en vlak.

Franz Joseph van der Grinten, januari 1991